Debatindlæg i Politiken d. 4.9.2009

Banker i krise - tør vi lade falde, hvad ej kan stå?

af Professor David Dreyer Lassen, cand.polit., ph.d.
Økonomisk Institut, Københavns Universitet

I sidste uge blev Danmark en bank fattigere. Nordea overtog den plagede Fionia Bank og mere end 50 pengeinstitutter har nu drejet nøglen om siden 2005. Meget tyder på at koncentrationen af banksektoren sker med politikernes billigelse. Dette synspunkt er bl.a. blevet fremført af Niels Lunde i Politiken ad flere omgange, og Økonomi- og Erhvervsminister Lene Espersens har da også udtalt sig positivt om færre pengeinstitutter i Danmark, ligesom en række topfolk i de store banker.

Når antallet af banker falder bliver de resterende banker større. Det kan være skidt af konkurrencemæssige årsager, da det kan give højere priser og dårligere ydelser for forbrugerne. Det er man opmærksom på fra politisk side og står parat med regulering der skal modvirke dette. Større banker har imidlertid også en anden, og potentielt meget vigtigere, konsekvens: Det øger antallet af finansielle institutioner som vi ikke kan, eller tør, lade gå konkurs. Dermed bidrager det faldende antal banker til at øge det finansielle systems systemiske risiko.

Systemisk risiko er risiko man ikke kan komme af med i markedet ved at diversificere, i det konkrete tilfælde altså risiko der er iboende det eksisterende system. Hvis en murermester går konkurs er det trist for ham og for hans ansatte, hans kunder og hans kreditorer, men resten af verden mærker ikke meget til det. Hvis en lille sparekasse går ind er det heller ikke noget der har samfundsmæssige konsekvenser. Hvis en stor finansiel institution går ind kan det imidlertid have alvorlige konsekvenser.

Skrækeksemplet er kollapset hos Lehman Brothers der om noget blev startskuddet til nedsmeltningen af den finansielle sektor sidste efterår. Da de amerikanske myndigheder lod være med at holde hånden under Lehman Brothers forsvandt enhver form for tillid i det finansielle system, herunder særligt bankerne imellem, og det finansielle system blev effektivt lammet. Når man kigger bagud er der ikke mange som synes det var en god ide.

Da Roskilde Bank sidste år kom i problemer skulle der også i Danmark tages en stor beslutning: Skulle den reddes ved offentlig indblanding eller skulle korthuset have lov at falde sammen af sig selv. Roskilde Bank blev reddet, men det er langt fra sikkert at en konkurs ville have ledt til en alvorlig krise for det danske finansielle system. Hvad der imidlertid er helt sikkert er at skulle en af de helt store danske banker komme i samme situation er offentlig indblanding nødvendig; de største finansielle virksomheder i Danmark er blevet for store til at lade falde eller, som det hedder i USA, Too Big to Fail.

Herved er vi fremme ved det største problem vil færre banker: Færre banker giver større banker, og større banker giver større risiko for at samfundet ikke kan lade bankerne gå ned i en fremtidig finansiel krise – og større risiko for at politikerne ikke tør, selv i mindre alvorlige tilfælde. Hvis en bank bliver tilstrækkelig stor, nemlig så stor at den bidrager væsentligt til det danske finansielle systems systemiske

risiko, da kan vi ikke lade være med at komme banken til hjælp den dag krisen rammer. En sådan konstruktion har vi faktisk et navn for: En forsikring.

Fordelen ved forsikringer i almindelighed er at de hjælper med at flytte risiko fra dem som nødigt vil bære den til dem som gerne vil bære dem, normalt mod betaling forstås. Den finansielle sektor betaler imidlertid ikke forsikringspræmie for at flytte risiko fra aktionærer til det ganske samfund. Ulempen ved forsikringer er at de kan lede den forsikrede til at ændre adfærd. Hvis bankerne og deres aktionærer ved at staten ikke kan lade være med at spænde sikkerhedsnettet ud den dag bygningen brænder, da vil de påtage sig mere risiko, hvilket bidrager yderligere til den systemiske risiko. Hertil kommer at amerikanske data tyder på at netop banker der er for store til at lade gå ned låner billigere end andre, præcis fordi kreditorerne anser dem for at være mere sikre som følge af den implicitte statsgaranti, hvilket på sigt kan medvirke til at drive de små ud af markedet.

Er det muligt at regulere sig ud af problemerne? Tjo, det danske Finanstilsyn og deres kolleger i udlandet har ikke haft den bedste track record og man kan håbe at finanskrisen har skærpet opmærksomheden, både hos politikere og de regulerende myndigheder. Det er dog muligt at det kræver mere drastiske metoder. Blandt forslagene på den internationale scene er således blevet nævnt at beskatte størrelse ved at lade f.eks. kapitalkrav stige progressivt med bankens størrelse. Endnu mere radikalt er det blevet foreslået at bruge konkurrencepolitik aggressivt ved bl.a. at splitte for store virksomheder op i mindre enheder, en politik de amerikanske myndigheder tidligere har brugt i bl.a. telesektoren. Mange sådanne forslag vil kræve internationalt samarbejde og vil blive modarbejdet af den finansielle sektor. Men derfor kan vi godt begynde. Og et politisk mål om færre banker er en rigtig dårlig begyndelse.